

բայց յաւէտ ասորեցէք որպէս քրիս-
տոնեայ : Ամեն իմաստասիրութեանց ,
ամեն նուրբ ճարտարամտութեանց
գիմադրեցէք ձեր կեանքն , պատաս-
խանեցէք ձեր կեանքով : Մանուցէք ,
ցուցէք Քրիստոնէութեան մէջ ոչ մի
այն վարդապետութիւններ , այլ մի
կենդանի գործ , անմերժելի գործ եւ
յաւիտենական իրողութիւն : Ո՛վ Աս-
տուած , մեղմով արդարացո՞ղ դբեղ , եւ
որովհետեւ կամեցար դու , որ մեզմէն
իւրաքանչիւր որ Աւետարանի մի կեն-
դանի օրինակ , մի կենդանի ախար
լինի իւր եղբոր համար , ո՛վ Աստուած ,
դի՛ր սոյն Աւետարանն մեր սրտերու
մէջ . դի՛ր մեր սրտերու մէջ մի բուռն
եւ անսպառ բաղձանք Աւետարանն
փառաւորելու համար : Այնպէս արա՛ ,
ո՛վ Աստուած , որ կարգան մարդիկ
մեր մէջ , ինչպէս Աւետարանի մէջ ,
խաղաղութիւն , խոնարհութիւն ,
քաղցրութիւն , մարդասիրութիւն :
Այնպէս արա՛ , որ իմաստութիւնն ,
մեր օրինակաւ արդարանալով , շահի ,
ստանայ աշխարհի մէջ բաղմաթիւ նոր
որդիներ :

ՏԻՓՏԻԿՈՆ

Կ Ա Մ

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳԻՐՔ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

(Շարունակութիւն եւ վերջ , տէս թիւ 10.)

ՅՕԴՈՒԱՆ Բ .

ՀԱՄԱՅՆ ՂՏՈՒԵԼՈՐԱԿԱՆԱՆՈՒ ՍԵՐԱՆ
բինութիւն ասել , եւ զսուրբինու-
թիւնսն փառս աղգին եւ ժողովրդեան
ուրուք վերագրել՝ ոչ որ թերեւս յերկ
բայո լիցի :

Իսկ սպար որք աղգասիրականաւն մի-
անդամայն աջակցեալ պիւրծասցին ա-
րարք , զնոսա եւ ամենայն առաքինու-
թեանց գեր ՚ի վերոյ դասել , եւ զան-
կապտելին նոցա հարկանել փառս բը-
նաւ եւ զանգիտեացի իսկ ոչ որ յատու-
ջամիտ կարգացելոցն :

Եւ ահա ժամ է մեզ յայտմ վայրի
զսուրբինութեանս մեծի բանալ առ-
պարէզ , եւ բանս ՚ի մէջ բերել զԱղգա-
յին նորակառոյց Գարոցացն , յորում
առահասարակ համազգայնոց քաղաքիո
ի վեր երեւեսցին ողջախորհուրդ շա-
հատակութիւնք գովանի արգասաւու-
րութեամբն սրակաւորեալք :

Այլ մի որ զեկեղեցեացն ինձ առ-
տանօր ՚ի դէմս բերիցէ ասել թէ՛ քան
ղնոցայն սլայծառ շինութենէ առաւել
զիութոյ եւ զգեղեցիկ հետեւանաց շի-
նութեան Գարոցացն վերձեմել փու-
թամ բանիւս :

Քանզի թէպէտեւ աստուածապաշ-
տականք իցեն սյնորիկ եւ համակ բա-
րեկրօնութեան արգասիք , զոր եւ չիք
երբէք ումէք ուրանալ , բայց քան ըզ-
նոսա , սորա յատակ եւս եւ հոլանի ՚ի
դէմս ընծայեցուցանեն զճշգրիտ աղ-
գասիրութեանն սլատիւր , եւ համբուն

խակ ասել, զորջախոհ տեսութեան վրա
տայն հանդէս որ և իցէ ազգի և ժողովրդեան,
բոտ որում 'ի նոսա նախ իմա 'ի դպրոցս՝ սկիզբն առնէ մանկը-
տին զկրօնիցն թոթովել սկզբունս. և 'ի սոսին իսկ զարգանայ Աստուածային
Գրոցն ներվարթութեամբ. որպէս զի և բաւական իսկ լինել այնուհետեւ 'ի միտ
առնուել զոր յեկեղեցւոյ անդր աստուածային պատգամայն վարդա-
պետին ընթերցուածք:

Այսմ ահա խորանկատ լեալ արդի
ժողովրդեանս և բիւրաբեզուն շա-
յեկանութեանցն 'ի վերայ կացեալ,
յետ ամենայնի վաստակաւորութեան
և ճգանց նուիրելոց 'ի պայծառութիւն
եկեղեցեացն, ոչ բաւական համարե-
ցին պանծալ յանձինս և ասել, եթէ
ահաւասիկ զոր պարտն էր առնել ա-
րարաք. քանզի ծանեան թէ մեծ քան
զտաճարն էր որ սպասեալ մնայր փու-
թոյ բարեպաշտութեան նոցա:

Ուստի մեծաւ եռանդեամբ յայն
բղձակերտեալ փութային վառէին ըն-
տիրքն յազգասիրաց ելի աղագս դը-
տանել, որպէս զի և զայս գործ պան-
ծալի և ամենայն բարօրութեանց վեր-
բերիչ 'ի դուխ տարեալ անձանց բլ-
փառան սեպհականեացն, և զմանկան
ցըն բարեկրթութիւն, և որ ինչ յայն-
մանէն քաջատոհմութեան արգասիք.
'ի կարգաւորեալ մշակութիւն անդր
հանգուցեն: Եւ ահա որ զսոսմին
'ի սոյն յայս ձեռն զմաճով եբեր, եւ
զհոգաբարձութեանն ստանձնեալ տա-
րաւ զպաշտօն, եղև Իշխանն բարեացա-
պարա Բիտար Ստեփան Կոյաւեան,
այն որ և առ նորոգութեամբ եկեղե-

ցեայն ոչ սահաւ առաքինական հան-
դիտից գտաւ նախաշաւիղ, որպէս
տեսաւ 'ի վերոյ:

Այլ քանի դժուարութեանց կայր
նմա զգէմ ունել, և քանի խոչընդա-
կաց, քանզի հարկ 'ի վերայ կայր նոր
'ի նորոյ ծախուց հանգանակս կազմել
յարգարել, եւ ժողովրդեանն արդէն
քամեալ սպառեալ էր ամենայն աշ-
խոյժ առ ձեռնակարկառ օժանդակու-
թիւնս ժրանալ. եւ կարի քաջ իրա-
ւամբ, զի և յամայն 'ի սոցա աւուրս
միմեանց զինի յաջորդեցին արարք.
բայց սակայն և ոչ վերջացան յայս նը-
ւագ եւս առաքինաւ սովորեալքն
'ի բարեպաշտութիւն. ուստի և 'ի
վախճան 1835 ամին աստարութեամբ
իւրաքանչիւրոյ հաւաքեցաւ մանաւոր
դրամագումար ինչ, սահմանեալ առ
'ի լինիլ 'ի պէտս կարեւոր ծախուց և
ամի ամի վարձուց, որ վասն դասա-
ռաց, որք եռամեայ պայմանաւ կար-
գեցան 'ի նմին իսկ 'ի հին դպրոցին
յերիս կարգս վերածեալ, առ 'ի ու-
սուցանել ձրիապէս զմանկտին, որոց
անձեռնահաս էին ծնողք 'ի հատու-
յումն վարձուն, և զոր աղագաւ այն
չափ բազմութիւն անտեբուհ ման-
կանցն զուրկ գտանէր 'ի ծաշակաց կրթ-
ութեան: Եւ այս ամենայն մատա-
կարարեալ լինէր ընդ ձեռն բարեվաւ-
տակ Հոգաբարձութեան յիշատակեալ
Իշխանին Կոյաւեան, ընդ որոյ ազգա-
սիրական ջանիցն կորովութիւն սիրա-
ցեալ ոգւոյ բանասիրին՝ ոչ զլացաւ
նուիրել 'ի պատիւ անուան նորա բլ-
հետեւեալ հագներդ:

ԱՌ ՊԵՐՃԱՊՍԱԿ ԱԶԳԱՍԷՐ ԻՇԽԱՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԿՕՅԼԱԻԵԱՆ

Սիրտոցին կաճառք՝ չքնաղ դիւցազանց՝ Տիտանեանց հանդէս,
Վեհք հսկայազանց՝ զարմատցին համբուն՝ յայս շքեղ կրկէս .
Ապաքէն 'ի հինս՝ մինչ ամբոխն երգէր՝ դյաղթանակ քաջաց ,
Քաջարշաւ մրցօնք՝ պճնէր վեհազանց՝ 'ի սրակ սարդենեաց :

Տինա , իմ Մուղայ՝ ոչ զղոյն նուագ 'ի Պերեան քնար ,
Եւ ոչ Պարնասեանք՝ 'ի լուր Երմոսաց՝ երգեսցեն 'ի պար :
Ոսկեթել կիթառ՝ գեղաձայն բաղխման՝ յաւերժից հարսանց
Միայն հնչեսցէ՝ 'ի գով պարծանաց՝ Վեհիս Կոյրաւեանց :

Երգեսցէ և մեր՝ մանկտի քաղաքիս՝ յիւր թոթով մրմունջ ,
Զսորայս ներբող՝ և զարդեանցն հոյս՝ կոպեալ ոսկեփունջ .
Հիւսեցոյն փափկիկ՝ մատուներն Ֆլորայ՝ ծաղկագեղ սրակ ,
Անուամբ ճոխացեալ Ստեփանիս վեհի՝ պսակաց կրկնակ :

Փանք վեհից արանց՝ ձայնէ Կլիսն և համբուն որեար ,
Զեն ինձ անձանթով՝ այլ յիմում պահին՝ գեղափայլ տաճար .
Իսկ այս նոր ներբողք՝ որ յիմ լսելիս՝ գեղալուր հնչին ,
Որոյ դիւցազին՝ չգիտեմ արդեօք 'ի ձօն նուիրին :

Այլ զինչ , ո՛ր Մուղայդ՝ զինչ յապուշ կրթէ՝ դքոյդ լսելիս ,
Ո՛չ 'ի միտ առնուս՝ թէ այս են արդիւնք՝ Կոյրաւեան Վեհիս .
Եւ ոչ նշմարես՝ յայս այր ազգասէր՝ հոյս անբաւ բարեաց ,
Որք են ձիրք վերնոյն՝ բաշխեալ յորդառատ՝ յաստուածեան ձեռաց :

Նոյն ինքն էր որ արդ՝ խոկակուլ ժանկուոյս՝ ետ քաղցր 'ի ճաշակ ,
Զբնիկ լեզուիս՝ զուսումն ընդգրկել՝ զսիրատենչակ :

Աւ որ և ձայնեմք՝ իբրու սիրազգածք՝ առ հայր որդեսէր ,
Կեցցէ՛ երջանիկ , կեցցէ՛ բարեբաղդ Ստեփաննոս տէր մեր :

Այսպէս ահա՛ ամենայն փութոյ պըն-
դութեամբ և բարեջան յօժարամոու-
թեամբ եկող սա յայսմ պօշտաման , և
անխափան 'ի կարգի պահեաց զուրք բա-
րեկարգութեան դպրոցացն զամս երիս ,
ըստ որում և այնպիսի իմն էր առ ժա-
մանակեայս անօրէնութիւն , որպէս թէ
'ի միջոցի աստ յայսմիկ ունիցին Համազ-
գայինք մեր բաւականութեամբ չափ
խոկալ ոչ միայն չկարեւորացն 'ի շարու-
նակութիւն սոյն օրինակ ծախուց , այլ

և յաղագս նորոգ շինութեան դպրո-
ցացն որ կարի անցեալ զանցեալ էին
հնութեամբն , և զի մինչեւ ցայն վայր
մի մնացէ մանկտին անհաղորդ 'ի սլի-
տանի կրթութեանց :

Այլ զոր օրինակ մինչ կշտապինդ 'ի
յագուրդ վայելիցէ որ , ոչ եւս այլ
յիշէ՛ զկերակրոցն , սապէս և մերքս
'ի միջոցի այսց երից ամաց իբրու յա-
պահով և յանդորրու զիրան տեսեալ՝
անփոյթ մնային վասն ապագայոցն խոկ-

մանէ , ուստի չեւ ինչ 'ի պատշաճիցն զմտաւ ամեալ , իբրեւ աւարտումն լինէր առժամակեայ տնօրէնութեանն , այնուհետեւ ստիպեալք յառաջիկա յիցըն անհրաժեշտ պիտոյից ժողով գումարեցին հասարակաց յամին 1834 եւ աւարտ խորհրդոյ ժողովցն եղեւ այն , զի առ 'ի կազմել հաստատուն և մշտատեւ եկամուտ ինչ հաստատեցի անդրէն առ 'ի բազմաց հետէ խափա նեալն Ընկերութիւն Երիտասարդաց Ազգիս , Պրասպասայ կարգացեալ , որոյ արդիւնք՝ առ յապայն բաւեցին ծառայել 'ի պէտս պայծառութեան Ազգին , զոր թէ ումէք կամք ինչ իցեն գիտել լիովին , գտցէ յառանձին անդ Կանոնադրութիւնս նոյնոյ Ընկերութեան :

Ընդ այս հաճ և հաւան գտեալ միահամուռ ժողովելոցն ձեռն արկին ստորագրութեան նորոգ յարգարեալ կանոնադրութեանցն վերաբերելոց առ պատշաճաւոր յօդակապութիւն նոյնոյ Ընկերութեանն , յորոյ 'ի Հոգաբարձութիւն ընտրեցան երկրորդն ազնուականքն Աստուածատուր Միսիրեան և Գասպար Կոյաւեան , արք յազգասիրութեանն ծանուցեալք և բարեհաշակք , որք և զամենայն կարելի փոյթ

'ի մէջ առեալ՝ վստակեցան ոգւով չափ առ 'ի արդիւնաւոր կացուցանել զհաւաքածոյ գումար նոյն Ընկերութեանն համաձայն բանի կանոնադրութեանց իւրեանց :

Ձայս այսպէս տնօրինեալ Համադգայնոց բազաքիս , այնուհետեւ 'ի խորհուրդ գործոյն՝ դրամոց և եթէր 'ի չգոյից ամել 'ի գոյաւորութիւն , զի յօժարութեան կամացն ոչ հաւասարէր ակնկալութիւն յաջողուածոյն վստահանալոյ այլ եւս 'ի նուէր հասարակաց մասնակցութեան :

Եւ ահա՛ աստ եղեւ առաքինանալ ոմանց յազնուականաց Ազգիս , որք իբրեւ սրգարեւ ճշմարիտ ազգասէրք ոչ խնայեալ յինչա իւրեանց , նախաշուիղ գործոց բարեաց , և առատաձեռնեալ յարգիւնս նուիրանաց՝ կազմեցին կացուցին գումար ինչ պատրաստական 'ի պէտս շինուածոյն , առ որով յաւելաւ ապա և յողովից ոմանց մասնակցութիւն , շարժեալք 'ի գեղեցիկ օրինակէ անտի առաքինացելոցն այնոցիկ և ազգասիրաց , զորոց և զանուանսն առ յիշատակէ առանձին իմն պատուեաց բանասէրն 'ի համառօտ գիմառնութեան իւրում , ձեւ զնելով բանիցն օրինակ զայս :

ԼՈՅՍ Ի ԿԵՆԱՅ՝ կեանք 'ի լուսոյ՝ Աստուածորդի և Աստուած Լուսի
Փառք բազմեալ յանսիւն եթերս՝ աստեղազարդ դմբէթաց Կոյաւեան

Պատկ պայծառ՝ եւ ՍՏԵՖԱՆՈՍ՝ այսօր յընտիր գոհարաց . Սփեփան
Գեղահիւսեալ բոլորեսցես 'ի գլուխ Ազգիս Հայկազանց Կոյաւեան

ԽԱՉԻԴ ՆՆԱՆ՝ աստ ցոլացեալ բարձր փառք պանծաղի Խաչի
Մանկանց Ազգիս՝ լինել կենաց՝ ծառ գիտութեան սխրալի Ագոնց

Աստ և արթուն՝ Հայր մեր ԳՐԻԳՈՐ՝ աջովն իւրով լուսարիի Գրիգոր
Ռահ հորդեսցէ՝ նոր համբակաց՝ պահել զիւր կէսն անյեղի Մեփաքիան

Եւ որանչեւոյն այն ՅԱԿՈՎԲԱՅ մտղթանք հզօր խնկելի
Ձգօնութեան անձրեւեացեն՝ շնորհս ՚ի բարձանց Ողիմպի

Յակովբ
Եւանջէան

Ուր մեք համբուն՝ զուարթացեալք ՅԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ ցնձութեան Աստու
Նուիրեսցուք՝ քեզ օրհնութիւնս վերնոց դասուցն համաձայն .
Նա՛ մտղթեսցուք վտօն պետաց՝ սոյն դպրոցիս շինութեան
Պահել զնոսին՝ բարձրապսակ՝ աստ և ՚ի կեանս անվախձան :

Ժապար
Ապրիլիան

Եւ արդ՝ իբրեւ օոյն անակնկալ
բարեգիպութիւն յայտպիսի իմն աւար-
տէր կերպարան , այնուհետեւ մնայր
և եթ ՚ի խնդիր լինիլ առն , որ ատակ
իցէ տնտեսութեան գործոյն , և որ
համակ զանձա՛ք առցէ զհոգ շինու-
թեան , և ՚ի գլուխ տարցի . իբրեւ զի
ոչ միայն փութոյ պնդութեան , այլնաև
կարի զգուշաւոր մատակարարութեան
պէտք էին , զի մի՛ ՚ի տարապայմանս
հատեալ ծախուցն՝ հարկ լիցի կրկին
անգամ զտուայտանօք բերիլ :

Յայսմ վայրի ամբարձաւ եկաց ա-
ռաքինասէրն Մեռաքսեան , այրլայնա-
խորհուրդ և յիր և ՚ի բան զուգակը-
շիւ յաջողակութեամբն պերձ՝ յանձն
էառ զվերատեսչութեանս այսորիկ հոգ
և անդէն իսկ ՚ի 1840 ամին ձեռն ՚ի
գործ արկեալ կանգնեցոյց կացոյց ՚ի
հիմանց զարձակալացրս այս և զպայ-
ճառակերտ դպրոցս յանուն Սրբոյ
Լուսաւորչին , և ՚ի նմին իսկ ամի գլու-

խաւորեաց զայն բաղմոքիրտն վաս-
տակաւորութեամբ անձինն :

Յաւել ՚ի վերայ և զառանձին ա-
ռատաձեռնութեանցն հանդէս յինք-
նակամ բերմանէ անախ ազգասիրու-
թեան ոգեւորեալ . քանզի իբրեւ յա-
ռաջ վարեցաւ նա ՚ի գործն , և այն ինչ
առ փոքր մի զանցանելոյ կերտուածոյն
ոչ բաւէին զբամբ հաւաքածոյք , ոչ
ինչ կասեցաւ սա յիւրմէ փութոյն , այլ
յառաջադէմն նկրտեալ , յանձնէն ծա-
խեաց յղով ինչ և յաւարտ ժամանե-
ցոյց զիրսն , թարց անգամ ընդ միտ տա-
նելոյ առնել պահանջս զառ ՚ի յիւր-
մէն անցուցելոցն ծախուց : Յայս սա-
կըս ապա ոչ վայրապար ինչ՝ յետ յիշա-
տակելոյ անուան սորա ՚ի շարս անդ ե-
րախտաւորաց Գպրոցիս , յաւել բա-
նասէրն առանձին իմն գիմառնու-
թեամբ պատուեալ զնորայն յիշատակ ,
ձեւ կարգելով բանիցն ըստ օրինակիս
ըստ նոյսմիկ :

Յաննէ յիշատակութիւն Բաղձարդիւն և Գործակապար Հոգաբարձոյի նորակառոյց Դպրոցի

Մ Ե Տ Ը Ք Ս Ե Ը Ն Գ Ր Ի Գ Ո Ր Ի

Ի Դ Ի Մ Ա Յ Ա Ք Ե Ն Ա Ս Ա Յ

Ո՞ր զնախնի՝ քաջացն երգեաց՝ Պերեան ՚ի լար զհանգես ,
Մի թէ և արդ՝ զիմ գիւցազուն՝ թոճցէ երբէք նա անտես .

Որ յօժարեաց՝ ինձ Աթինայ՝ կերտել շքեղ զայս տեղի ,
Մանկանց ՚ի վարժ՝ ՚ի կրթութիւն՝ սուրբ գիտութեանց սիրալի .

Եւ ո՞ւր այն Վեհ , բայց թէ ԳՐԻԳՈՐ՝ Մետաքսեանին պերճ զամած ,
Որ արթնութեամբ ուշիմողոցն անմահ զանուն իւր խնկեաց .

Արդիւնք այն ՚ի սմա ծախուց՝ Համազգայնոցն է նուէր ,
Բայց զարգասիս՝ սորայն քրտանց ո՞ր ոչ գրեաց գեր ՚ի վեր .

Որ ընդդեաց իւրոց ջանից միանգամայն և ճգանց ,
Մասս յոլով սատար գործոյս՝ յինքնայօժար իւր կամաց :

Տեսցեն տպա որ յապագայս՝ նախանձ այսպէս գովելի ,
Եւ տօնեսցեն զանուն սորա՝ բարձր ՚ի գլուխ հանգիսի :

Այլ ո՞ր գիտէ և կամ տարուիւ
սեսցի երբէք , թէ նոքին իսկ համազգիք
իւր՝ յաւուր միում ոչ պատուեսցեն

զիշատակ առնս , կանգնելով ՚ի ճակտոյ
դպրոցացն արձանագրութիւն ինչ որ
ունիցի օրինակս զայս .

Ա Ր Զ Ա Ն Ա Գ Ի Ր

Ո՞ր վարձառբես՝ Քրիստոս ՚ի կեանս ,
Ըզնակաց՝ քոյ զաշխատանս .

Տես ՚ի շինուած սոյն դպրատանս ,
Զնուէր արգեանց ժողովողեանս .

Յիշեա՛ եւ զհոգ՝ զքիրտն եւ զջան ,
ԸզՔրիգորի՝ Վեհ Մետաքսեան :

1 8 4 0

Այսչափ ինչ ասել վասն շինուա-
ծոյ դպրոցացն , որպէս և վասն բարե-
պաշտութեան առաքինացելոցն առ
նմին թերեւս հիօրքասոյի , զի են մեզ
և այլ տեսութիւնք առաքինական հան-
գիսից , զորոց չ'առնուով յանձն լուել
առ տեղեալս . քանզի և համայն իսկ
զաւաքնուլքն պատմեցելովք վերջինքս

այսօրիկ ճոխսփայլք երեւեսցին և գե-
րազանցիկք , որչափ ինչ առ սկզբամբն
նախամեծար համարեցի վախճանն , որ
պօսակէն զոր և իցէ գործողութիւն :
Եւ կարի՛քաջ յիրաւունս , քանզի առ
ինչ արդեօք այնչափ ճգանց և ջանից
պատկառ կալ , և շինուածս գեղեցիկս
յստին կացուցանել , եթէ ոչ զի ման-

կանցն բարեկրթութիւն և կարեւորացն հրահանգք 'ի ծաւալումն պերճասցին :

Եւ զիարդ ապա այսմ ամենայնի տին ունել, եթէ անխնամ թողեալ չնուածոցն՝ չգուցէ որ որ սահմանս 'ի նոսա բողոքեցէ բարեկարգութեանց, և անդու շարունակութեան պիտոյից կարեւորացն տարցի 'ի հոգ, թարց ուրոց չէ երբէք յակաստանի մնալ սոցա, և տոհմականօքն ակաղձուն լինիլ պլուզարերութեամբք :

Եւ ահա զայսպիսեաց աստի կայ մեղ յառաջիկայս բան արկանել, և ուժով 'ի դէմս բերել նախ՝ եթէ սլամու մեք պահեցան փոռք խնամակալն լինելոյ բաղմութեան մանկուոյն և առ ջուրս հանգստեան զնոսա տաւաղելոյ, և ապա թէ ոյք ոմանք նոքա՝ որ ժրացանն 'ի մշտնջենաւոր հաստատութիւն դրամագլխոյ իրիք յանուն դպրոցացն, սահմանելով զայն յեկամուտս միայն, առ բաւականութիւն ծախուցն պտուղածաւորաց, զի մի այլ եւս խափան ինչ յառաջագիմութեան ընթացիցն գործեցի, որպիսի ինչ յառաջնումն պատահեցաւ առ 'ի չգուցէ հաստատուն եկամտի :

Այլ յայս բան արդարեւ ընդ քիրտուն մտանել հասանէ մեզ, քանզի հարկ 'ի վերայ կայ լիով զամենայն աւել, և զայն ոչ տարտամ ինչ և հատուկօր բանից յօդաւորութեամբ, և ոչ դարձեալ անալի կրկնութեամբք, և սակայն պատմելեացն թեքթեքեալ ընթացք անշուշտ խոտորիլ տացին մեղ 'ի շուղաց անտի կարգաւորեալ զբուցաց, համայն և այնպէս մատիցուք փորձ փորձել և առաւելքան զգեղեցկախօսն երեւելոյ՝ զստուգախօսի կալցուք յանձին կերպարան :

Ապաքէն 'ի նախնիթաց պատմեցելոյն ծանուցաւ արդէն նպատակ

խորհրդոյ Աղգային Ժողովոյն, գումարելոյ յամին 1839, և թէ զինչ ինչ 'ի կարգի գտեալն էր, յայնժամ յաղագս հաստատութեան եկամտի և դրամագլխոյ իրիք որ բաւեացէ յղինխն ծառայելազգային պիտառութեանց, կամ պարզապէս ասել, 'ի պէտս անդու շարունակութեան ծախուց դպրոցացն, բայց այն երկայնագունից կարօտանայր ժամանակաց, նախ զի գումարեալն ցայն վայր արդիւնք Երիտասարդաց Ընկերութեան չէր ինչ մեծ, որոյ տուկոսիք զօրէին դիմակալել պիտոյիցն, և երկրորդ՝ զի էր և պայման ինչ այսպիսի չմսել ձեռն 'ի նոյն դրամագումար մինչեւ ցլեց ամն, որպէս յայտ է 'ի 12 յօդուած կանոնադրութեանցն :

Եւ սակայն հարկն ստիպողական ճմլէր ճնշէր առհասարակ զամենայն հասակ առ 'ի կարգի կացուցանել, որ զինչ 'ի դաստիարակութեան մանկանցն պատկանէին իրք :

Այն զի՛նչ շինուած նորոգ դպրոցացն արդէն 'ի յանդ ելեալ՝ հրաւեր կարգայր իւրաքանչիւրոցն չք թողուլ զինքն ամայի և որպէս թէ մերկ յիւրոց վայելականացն զարգուց :

Բայց սակայն պէտք էին առն որ փոյթ յանձին կալցի տաւաղել զմանկւալին որ արդէն դրեալ յերկր ամաց հետէ ցիր և ցան լեալ էին, և միայնքառասնիւ չափ և եթ մնացեալ, և այն՝ որոց բաւականաձեռն գտանէին ծընողք, զի բարձեալ էր նախկին բարեկարգութեանցն պայման, և չէր որ վերստին ձեռնամուխ լինէր յայն առ 'ի չգուցէ որոց պէտքն էին կարեւոր միջոցայ, դրամոց ասեմ և դրամոց :

Աստեղեւ ապա ամբառնալ Կոլաւեանն Գասարայ իշխանադնէի, զորմէ 'ի վեր անդր եղեն յիշատակութիւնք, որոյ ոչինչ բնաւ զանդիտեալ 'ի դժուարութիւնն առաջագործութենէ

պաշտամանն յոր հրաւիրեալ լինէր
ընտրութեամբ Համազգայնոյն , դու-
տեւորեցաւ ամենայն պնդութեամբ
և զանձամբ էառ զըստ հոգաբարձու-
թեան դպրոցացն յամին 1841 .

Որոյ և առաջին փոյթ եղեւ հա-
ւաքել 'ի դպրոց առ հասարակ դամե-
նայն մանկունս չափահասակս վարժից
հրահանգաց , որք գումարեցան 'ի մի-
ում աւուր պատմել զանբաւ ցնծու-
թիւն , յորում մեծաշուք հանգիսա-
ւորութեամբ բացան դրունք դպրոցա-
ցըն լինիլ հասարակաց յուսումն ձրի
և անվարձ , և բարձաւ խտիրն 'ի միջո-
ր ծարաւատանց զայն չափ բազմա-
թիւն անտերունջ մանկանցն առնէր ,
զի և հասարակաց մի էր այնուհետեւ
Տեսուչ և Խնամակալ , որ մեծապէս

զուարթանայր յանձին , տեսեալ եթէ
քանի՞ գեղեցիկ էր բարերարելն անխը-
նամ մանկուոյն , որք խուռն յաճա-
խէին 'ի դպրոցս և յաւելուին 'ի թիւն
հանապազօր , իբրու ծարաւիք արդա-
րեւ ջուրցն խմաստից :

Զայս օրինակ ահա՛ առաքինացեալ
սորա , և օր քան զոր բարեկարգու-
թիւն դպրոցացն և յառաջագէ՛մ զար-
գացման համբակացն միտ եղեալ ար-
ժանապէս կալաւ զանուն եւ զիառս
Խնամակալ Հոգաբարձուի : Ուստի և
բանասիրին շարժառիթն ինքեան դը-
տեալ , 'ի համառօտ ինչ հագներդ վե-
րածեաց զգրուատիս՝ զառաքինու-
թեան առնս պարագրիչ , չափաբե-
րեալ զայն ըստ բանիս ըստ այսորիկ :

ՊԵՐՃԱՊՍԱԿ ԵՒ ԱԶՆՈՒԱԾՆՈՒՆԴ ԳԱՍՊԱՐ ԿՅՅԼԱՒԵԱՆ

ԱԶԳԱՍԷՐ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒ ԴՊՐԱՏԱՆՑՍ

ԳԵՂԵՑԻԿ արդեօք Մուղայք 'ի Պարնաս՝ հնչեացեն նուագ ,
Հեղէն դիւցազանց՝ ձօն նուիրակն՝ իբրու յաղթանակ :

Այլ ինձ քաղցրացի՝ վեհ զիմ դիւցազուն՝ զքաջատոհմիկ ,
Հանել 'ի հանդէս՝ սխրանալ յարարս իւր չնախարհիկ :

Սմա ապաքէն՝ մեր այս Հայրենիք՝ կացցէ 'ի զննին ,
Տեսեալ յիւրն 'ի ծոց՝ նոր զայլ Մեկենաս՝ գեր քան զնախկին .
Պսակ 'ի գլուխ՝ սովաւ փայլեցի խակակութ մանկտին ,
Յիմաստ դպրութեանց ճեմն 'ի վեր առեալ՝ յիւր բնիկ լեզուին .
Առ որ գիտացցէ՝ եւ յաւուր միում , տինա՛ վայրկենին .
Գիտացցէ՛ ասեմ զայս բան գեղգեղել 'ի խորս սրտին .
Բամից համբակացս՝ որ կացեր պաշտպան՝ ով տէր մեր Գասպար ,
Բարձունք Ողիմպեայ՝ վարձս հատուցեն վեհիդ դերափառ :

Ընդ այսմ ահա 'ի բարեկարգու-
թիւն աւարտեալ ամենայնի որ ինչ 'ի
զարգացումն վերաբերէին մանկուոյն ,
և որ ոչ դուրնաբեայ փառս բոլոր էին
աղբասէր բարեջանութեան Հոգա-

բարձութեանն որ անդուլ 'ինոյնս պա-
րապեր , այնուհետեւ մնայր և եթ գա-
մագիւտն լինել ոճոյ և հնարից հաս-
տատութեան սլառաշաճաւոր դրամա-
գիւտցն , որում անհրաժեշտ պէտս ու-

նէին գտնուեցան առ յարատեւ շարունակութիւն յընթացս բարեկարգութեանն . յոր արդէն վայելէինն :

Վասն որոյ յետ բազում խորհրդածութեանց սորա ընդ այլոց ոմանց համամիտ ազգասիրաց , ձեռն արկին միանգամայն յորդորամիտ լինել համարէն Համագլխացն գալ միաբանիլ ՚ի խորհուրդն բարեպաշտութեանն եւ կանգնել անուն յիշատակութեան ՚ի մշտնջենաւորս գովանի առատաձեռնութեամբ ինքնայոժար նուիրանաց , ուրոյն եւ առանձին անուամբ սեպհականեալ զայն առ ՚ի լինել զԵրսմագլուխ դպրոցացն :

Ուստի շարժեալ առ հասարակ ամենեցուն ՚ի քաղցրամոք բանից եւ ՚ի յորդորանաց այսոցիկ ազգասիրաց , միանգամայն տեսեալ եւ զգեղեցիկ առաջադրութեանն կարեւորութիւն , փութացան սրտի մտօք , Ժողով գումարեցին հասարակաց , յամին 1843 , Յունվար ամսոյ 8 , որ եղեւ օր տօնելի համօրէն Ժողովոյն , յորում եւ պարագլուխ հանդիսացան երկօրին ընտիր հարազատքն Լուսիկ եւ Ստեփան Կոլլաեան արգիւնաշատ իշխանապետք եւ առաջակայք Ազգիս , որք եւ առջին խօսեցին ՚ի նմին հանդիսի , որ առատութեան նուիրանօք առաքինացան յայս գործ , եւ ճանապարհ հորդեցին , որոց ՚ի կարգին էին իշխանք եւ Ժողովուրդք ազգասիրական ոգւովն համախմբեալք :

Եւ այնպէս այր իւրաքանչիւր կամակից լեալ առաքինութեանս մեծի եւ ընդ նոյն շաւիղ փութացեալ գրեցան սրտի մտօք ՚ի մասնակցութիւն արդեանցս , որ շատ եւ որ սակաւ , իւրաքանչիւր ըստ իւրում կարի , որպէս տեսցի ՚ի ստորեւ , ուր յատուկ նշանակեալ կան իւրաքանչիւր բարեպաշտիցն անուանք հանդերձ գումարաւ

ինքնայոժար տրոց իւրեանց , որովք գումարեալ կազմեցու , կամ զի , այսպէս ասացից , հիմնաւորեցու մշտնջենաւորն այն դրամագլուխ : Որ ընդգեալ ապա ընդ դրամագումարի արդեանց Պրատտովայի Ընկերութեանն՝ կոցուցանեն միանգամայն զարդիւնս շահեկանս ՚ի սէտս կարեւոր ծախուց Գպրոցացն , եւ ՚ի յարատեւ պայծառազարգութիւն նոցին . եւ մանաւանդ ՚ի յաւերժական եւ յանմահ յիշատակութիւն ազգասէր բարեջանութեան առաքինացելոց առ նմին , եւ որոց որք զկնիւն առ ՚ի նոյն առաքինացին , դրոշմեալ եւ զանուանս իւրեանց ՚ի Տումարիս , որ ինքնին հրաւեր կարգաց ամենայն բարեպաշտիկ ոգւոյ , եւ գիրկս պարզէ ընդունել զոր եւ իցէ նուէրս բարեպաշտութեան , առ ՚ի առնել զամենեսեանս հաղորդս փառաց եւ վարձուցն անմահականացն ՚ի Քրիստոս Յիսուս ՚ի Տէր մեր , որում պատիւ եւ գոհութիւն այժմ եւ յաւիտենից յաւիտեանս . ամէն :

Գրեցաւ յամի Փրկութեան Կենարարին 1845, Ապրիլ 20, ընդ հովանեաւ Եկեղեցւոյ Սուրբ Աստուածածնին , յումպէտ մանկավարժ Գպրոցիս Գարիէլ Սաղիմեան Գպրէ Փօթիչանցւոյ :

Յ Ի Շ Ա Տ Ա Կ Ա Ր Ա Ն

Վասն յիշատակի անուանց առաքինացելոցն ՚ի նուէրս Ազգային Դպրոցացն :

Որք միանգամ տենչացան զհետ երանաւէտ ձայնի յիշատակութեանն եւ անմահական կենացն եղեն ժառանգորդք , զնոսա եւ յանուանէ յիշատակել զոնէ միանգամ ՚ի տարւոյն ՚ի

ներկայութեան Սրբոյ Պատարագին ,
և ՚ի ըւր բարեպաշտութեան ժողովրդականաց Եկեղեցւոյն կարի յոյժ արժանաւոր դատեցաւ . որպէս զի իւրաքանչիւր որ լսելով զաղգասիրական բարեջանութիւնսն , զոր արդեամբք փայլեցուցին առաքինասիրացն անձինք առ մշտնջենաւոր հաստատութիւն կաբեւոր դրամագումարի իրիք յանուն

նորակառոյց Աղգային Դպրատանց , ինքեանք ևս նովին ազգասիրութեան ոգւով վառեալք յորդորեցին առ ՚ի նոյն մասնակցութիւն , և զմիմեանս իսկ յորդորեցեն առ ՚ի լինել միանգամայն հաղորդակից նոյն յիշատակութեանց և փառացն սրակակից ՚ի Քրիստոս Յիսուս ՚ի Տէր մեր :

Ի ԲԱՆԻՑ ԹԱԳԱԻՈՐԻՆ

ՆՈՒՇՐԷՎԱՆԻ (1)

ՍՄԵՆԱՅՆ մարդ , որ գիտէ զչափս անձին իւրոյ , յինէն ողջոյն մատուցէ .
Արժանաւորացն ՚ի յիմ գանձէն բաժին հանեցէք :
Զանձնահաճ մարդն յինէն ՚ի զատ սղահեցէք :
Ամենայն ինչ , որ անսպառչաճ է , մի խօսիք :
Եւ զոր անքննին է , մի քննէք :
Եւ յամենայն իրս ստիպումն մի արկանէք :
Յամենայն գործս , յոր և կամիք ձեռն արկանել , զսկիզբն և զկատարումն նորին քննեցէք :
Զձեզ ՚ի մանկութեան բարի անուամբ հռչակեցէք :
Զփորձեալն մի եւս դարձեալ փորձէք :
Եւ զփորձեալն ընդ ամփորձին մի փոխանակէք :
Ընդ ամփորձ մարդոյ դոտեմարտութիւն մի առնէք :
Վասն բեկեղոյն և այրեցելոյն և տուրս շնորհելոյն յետոյ մի ապաշաւէք :
Ի չար անուն տեղւոյ մի բնակիք :
Ի հեղեղատ տեղի մի բաղմիք :
Ի գողաց ուխտադրութիւնս մի ընդունիք :
Ի դրացութիւնս թագաւորի տուն մի շինէք :
Ի նորելուկ մարդոյ տարտոս մի առնէք :
Ի դրունս տանց ձերոց խանութս մի դնէք :
Ի չար դրացեաց հեռաբնակ կացէք :
Առ ընթեր կռուոյ հուպ մի երթայք :
Անուղեկից ՚ի ճանապարհ մի երթայք :
Առ արծաթագին ծառայս կռիւս և աղմուկս մի առնէք :

(1) Սոյն խրատական խօսքերն քաղուած են Ս . Աթուռոյս Թանգարանի գրչագիրներէն :